

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.25 (3337) ●

● ПЯТНІЦА, 5 ЛІПЕНЯ, 2013

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

**Вогненная
вёска Дальва**
Дальва — адна з многіх
вёсак, у гады вайны
спаленых карнікамі разам
з іх жыхарамі... **Стар. 2**

**Вяртанне праз
стагоддзі**
У Магілёве страчаныя
помнікі архітэктуры
хочуць аднавіць
у графіцы **Стар. 3**

**Шлях да свайго
стылю**
Віцебскі мастак
Мікалай Дундзін любіць
эксперыментаваць
Стар. 4

РОДНЫЯ ЛЮДЗІ

Памятаюць, дзякуюць, цэняць...

У час вайны ўраджэнец Беларусі Сцяпан Саўчук захоўваў каштоўныя скарбы ў Нальчыку. Пра гэта ведаюць нашы землякі ў Кабардзіна-Балкарыі і яго родныя, што жывуць непадалёк ад Брэста.

Іван Ждановіч

Гісторыя — гэта бесперапынная плынь падзей, людскіх лёсаў. Часам варта зачапіцца толькі за нейкі адзін факт, і адкрыецца цікавая старонка з мінуўшчыны, моцна завязаная на сучаснасць.

У нашу рэдакцыю з Кабардзіна-Балкарыі землякі перадалі копію артыкула “Памятаюць, дзякуюць, цэняць...”, змешчанага летась у брэсцкай абласной газеце “Заря” (4 лютага 2012 года). У тэксце Павел Сідарук, старшыня савета Кабардзіна-Балкарскага грамадскага руху “За аднанне — “Сябры”, расказаў пра беларуса Сцяпана Саўчука. Ён выконваў абавязкі дырэктара рэспубліканскага краязнаўчага музея (цяпер Нацыянальнага музея КБР) пад час гітлераўскай акупацыі Нальчыка. З гісторыі вядома: у кастрычніку 1942 года Нальчык быў часова акупаваны гітлераўцамі, у ім заставаўся і музей, каштоўнасці з якога не ўдалося своечасова вы-

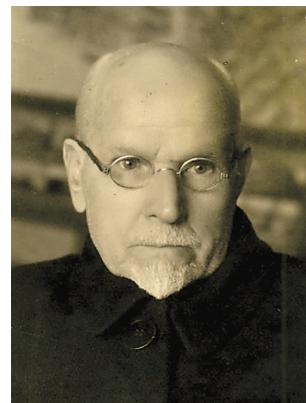

Экспазіцыя ў зале Нацыянальнага музея Кабардзіна-Балкарскай Рэспублікі

везці. “З-за вайны музей панёс велізарныя страты, але дзякуючы асабістай мужнасці С. П. Саўчука, які ў той час выконваў абавязкі дырэктара, асноўная частка музейных скарбаў была выратавана ад разграблення.” — так сцвярджае аўтар. Ён піша, што Сцяпан Пятровіч родам з вёскі Шэбрын Брэсцкага павета тагачаснай Гродзен-

скай губерні, з сялянскай сям’і, рана страціў бацьку. Дакладна вядома і дата нараджэння: 23 сакавіка 1875 года. “У адрозненне ад свайго малодшага брата Аляксея, які застаўся на зямлі аратым, Сцяпан з дзяцінства цягнуўся да навукі,” — піша Павел Сідарук, нават не здагадваючыся, што дае найкаштоўную нітачку для пошукаў

беларускай радні земляка. Закончыўшы мясцовую школу, Сцяпан паступіў у Свіслацкую настаўніцкую семінарыю, пасля працаваў дырэктарам у Сцяпанкаўскай і Мышыц-Пакроўскай школах Кобрынскага павета. Далей юнак з-пад Брэста вучыўся ў сельгасакадэміі, атрымаў спецыяльнасць геадэзіста — так і трапіў працаваць на Каўказ: быў

Сцяпан Саўчук

загадчыкам перасяленчай справай у Карскай і Чарнаморскай губернях, служыў выканаўцам работ па даследаванні казённых зямель і лясоў на Каўказе. 3 мая 39-га ён — супрацоўнік музея, а з канца жніўня 1942 па 26 студзеня 1943 года яго дырэктар. У музеі ў вайну ўсё было гатова да эвакуацыі, ды яна адкладвалася “з-за адсутнасці свабодных шляхоў і транспартных сродкаў”.

Уранні 28 кастрычніка будынак музея быў моцна пашкоджаны пад час баёў за Нальчык, яго тады грабілі немцы і румыны, і ў артыкуле прыводзяцца пра тое архіўныя запісы нашага земляка. Пасля вызвалення горада было шмат праверак і пытанняў да Саўчука: чаму, маўляў, музей працаваў у час акупацыі? У адной з тлумачальных запісак тае няпростае пары ён піша, што музей фактычна быў кінуты на волю лёсу, і “тады я вырашыў зрабіць усё, каб выратаваць музей, і стаў ахоўваць яго”. У перыяд акупацыі яму ўдалося прадухіліць размяшчэнне ў залах музея нямецкай воінскай часці, будаўніцтва пры ім гаража. → **Стар. 3**

ВЕСТКІ

На тым жа месцы — кожны год

Кацярына Аляксандрава

Упершыню Дні культуры Беларусі прайшлі ў Фінлянды

Ладзіла мерапрыемства пасольства Беларусі ў Фінляндыі і Літве. А ў адкрыцці Дзён культуры ўдзельнічаў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы і ў Фінляндскай Рэспубліцы па сумяшчальніцтве Уладзімір Дразын. У Хельсінкі адкрыліся выставы Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы і кніжная экспазіцыя выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”. Выступаў знакаміты беларускі фальклорны гурт “Купалінка”, была праведзена прэзентацыя палацава-паркавага комплексу “Нясвіж”.

У сталіцы Фінляндыі адбылося выступленне Беларускага тэатра-студыі кінаакцёра з творчым праектам “ТрыТфармаТ”. Артысты таксама паказалі спектакль Бернарда Слэйда “На тым жа месцы, у наступным годзе...”. У Днях культуры ўдзельнічалі і прадстаўнікі беларускай дыяспары.

Акрамя таго, прайшлі перамовы паміж кіраўніцтвам палацава-паркавага комплексу “Нясвіж” і дырэктарам гістарычнага комплексу музея-крэпасці “Суаменліна”, адбыліся сустрэчы з кіраўніцтвам вядучых фінскіх музеяў, на якіх быў абмеркаваны шэраг пытанняў наладжвання міжмузейных сувязяў.

А ў МЗС Беларусі паведамілі, што прэзентацыю беларускай культуры цяпер плануецца праводзіць у гэтай скандынаўскай краіне штогод.

Трактат аб касманаўтыцы з XVII стагоддзя

Кнігай Казіміра Семяновіча “Вялікае мастацтва артылерыі” на нямецкай мове папоўнілася кнігасховішча галоўнай бібліятэкі краіны

Старадрук перададзены ў дар Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ад закрытага акцыянернага таварыства “БелАВМ”. Манграфія знакамітага беларускага вынаходцы надрукавана ў Франкфурце-на-Майне ў 1676 годзе ў перакладзе Томаса Берана з наступным словам капітана артылерыі Даніэля Эрліха.

Старонкі з выдання

Да мінулага года ў беларускіх кнігазборах не было ніводнага асобніка выданняў Казіміра Семяновіча XVII стагоддзя. Летась фонд Нацыянальнай бібліятэкі

папоўніўся двума першымі выданнямі трактата “Вялікае мастацтва артылерыі” на лацінскай і французскай мовах 1650 і 1651 гадоў. Дайшлі да Беларусі рарытэты пры садзеянні банка “БПС-Ашчадбанк”.

Казімір Семяновіч лічыцца адным з заснавальнікаў сусветнай ракетнай балістыкі. Сваёй вядомасцю ён абавязаны трактату “Вялікае мастацтва артылерыі”, выдадзенаму ў 1650 годзе ў Амстэрдаме. Гэтая праца складаецца з пяці частак і ўключае вялікую

колькасць гравюр, выкананых па эскізах аўтара. Даследаванне звярнула на сябе ўвагу спецыялістаў розных краін і было перакладзена на шматлікія еўрапейскія мовы. На працягу стагоддзяў твор лічыўся не толькі адной з найважнейшых у Еўропе навуковых прац, але і адным з найбольш запатрабаваных падручнікаў па артылерыі. Нямецкае выданне было значна дапоўнена ў параўнанні з папярэднімі за кошт новых раздзелаў тэксту і вялікай колькасці новых, выдатна зробленых гравюр.

НЕЗАБЫЎНАЕ

Вогненная вёска Дальва

Памятных месцаў, звязаных з Вялікай Айчыннай вайной, на тэрыторыі Беларусі шмат. Мемарыялы, манументы, помнікі ў гонар воінаў-вызваліцеляў або загінулых землякоў ёсць практычна ў кожным населеным пункце. Дальва — адна з шэрагу вёсак Беларусі, у гады вайны спаленых карнікамі разам з жыхарамі...

Іна Ганчаровіч

Да вайны гэта была невялікая вёсачка на ўскраіне буйнога ляснога масіву ў Лагойскім раёне Міншчыны. У ёй жылі працавітыя людзі. Яны гадалі дзяцей, сеялі і ўбіралі хлеб, разводзілі жывёлу. Але грывнула вайна. Мужчыны пайшлі на фронт, у вёсцы засталіся толькі старыя, жанчыны і дзеці. Пачаліся суровыя ваенныя будні. У першых чыслах ліпеня 1941 года Дальва апынулася ў нямецкім тыле і стала цэнтрам партызанскага краю. У навакольных лясах дыслацыравалася брыгада Васіля Варанянскага — аднаго з арганізатараў партызанскага руху на тэрыторыі Мінскай вобласці. У чэрвені 1944 года партызаны перарэзалі палявы кабель недалёка ад вёскі, тым самым парушыўшы тэлефонную сувязь. З гэтага моманту лёс Дальвы і яе жыхароў быў прадвызначаны.

Раніцай 19 чэрвеня пачуўся гул. З лесу выехалі крытыя грузавікі, з якіх сталі выскакваць нямецкія салдаты. Акружыўшы шчыльным колам вёску, яны пачалі зганяць усіх жыхароў на ўскраіну, да хаты Васіля Кухарэнкі. Падганяючы крыкамі і

Мемарыяльны комплекс на месцы спаленай вёскі

прыкладамі, яны загналі людзей у хату. Замкнулі дзверы і кінулі ў дом гранату. Успыхнула полымя. Некаторыя хлапчкі спрабавалі выбрацца з агню праз дах, але фашысты стралялі па іх з аўтаматаў, і тыя падалі ў бушуючае поле. Расправіўшыся з мірнымі жыхарамі, каты падпалілі вёску.

Так 19 чэрвеня 1944 года за дзесяць дзён да прыходу ў гэтыя месцы Чырвонай Арміі Дальвы не стала разам з 44 яе жыхарамі, сярод якіх 29 дзяцей (19 з іх не было яшчэ і 10 гадоў, а маму малодшаму — каля двух).

Дзесяць дзён астанкі спаленых жыхароў Дальвы ляжалі пасярод папалішча, іх не было каму хаваць.

Пасля вызвалення раёна на месца трагедыі прыйшлі жыхары суседніх вёсак і воіны Чырвонай Арміі. Дальвінцаў пахавалі ў агульнай магіле, на якой устанавілі тры крыжы — сімвал трох загінулых пакаленняў: дзядоў, бацькоў і дзяцей.

У 1963 годзе на брацкай магіле быў устаноўлены абеліск, а пазней паўстала пытанне аб адкрыцці на месцы спаленай вёскі мемарыяльнага комплексу. Ура-

Памятны камень у Дальве

чыстая жалобная цырымонія яго адкрыцця адбылася 15 ліпеня 1973 года. Мемарыял размешчаны на адкрытай паляне сярод лесу. Каля дарогі камень-валун з інфармацыйным надпісам. За ім чатырохметровая скульптура: фігура маці з кранальнай фігуркай маленькага, са спалоханымі вачыма хлопчыка, які моцна абхапіў жанчыну ручкамі. А за іх спінай з зямлі паднімаюцца тры чорныя абвугленыя бэлькі, што сімвалізуюць месца пажару, дзе жыла сям'я Васіля Кухарэнкі, дзе прынялі пакутлівую смерць дальвінцы. Справа — бетонная сцяна з імёнамі 44 загінулых жыхароў і 44 бязрокі, пасаджаныя ў памяць пра іх.

Штогод, пачынаючы з дня адкрыцця мемарыяла, сюды прыязджаюць людзі з усіх канцоў Беларусі — былыя воіны, партызаны, моладзь, школьнікі і сваякі загінулых. Па святой традыцыі тут праводзяцца мітынгі і набажэнствы ў памяць пра жыхароў спаленай вёскі.

Мемарыяльны комплекс "Дальва" наведвалі дзясяткі тысяч людзей. Аб тым сведчаць запісы ў кнізе водзываў, зробленыя на рускай, украінскай, нямецкай, англійскай ды іншых мовах.

Ордэн Перамогі зрабілі ў Мінску

Трыумфальную калону ў цэнтры Калінінграда ўвянчаў ордэн Перамогі, які зрабілі па праекце вядомага беларускага скульптара Віктара Ковача

Сімвалічны ордэн нагадвае свой прататып — вышэйшую ваенную ўзнагароду Савецкага Саюза. Гэта памятны знак у выглядзе выпуклай трохметровай пяціканцовай зоркі з бронзы, у цэнтры якой адлюстравана крамлёўская сцяна і Спаская вежа. У ніжняй частцы кола, акружанага промнямі зоркі, адліта слова "Перамога", у верхняй — "СССР".

Бронзавую зорку зрабілі на Скульптурным камбінаце Беларускага саюза мастакоў, вядомым такімі работамі, як 26-тонная мемарыяльная кампазіцыя воінам-пагранічнікам у Гродне, скульптурная кампазіцыя "Героям граніцы, жанчынам і дзецям" у Брэсце або помнік пагрырху Алексію II у Мінску.

— Многія лепшыя скульптурныя творы, якія былі адлітыя ў Беларусі ў апошнія гады, ствараліся ў сценах гэтага камбіната, — дзеліцца інфармацыя кіраўнік аддзялення пасольства Рэспублікі Беларусь у Калінінградзе Васіль Гарбаценка. — У камбіната вялікі досвед у вырабе мемарыяльных кампазіцый, таму выбар беларускага прадпрыемства ў якасці аўтара калінінградскага ордэна Перамогі, безумоўна, быў слушным.

Урачыстае адкрыццё стэлы з ордэнам адбылося ў Дзень памяці і смутку, 22 чэрвеня. На выраб, дастаўку і ўстаноўку бронзавай зоркі рэгіянальны і гарадскі бюджэты вылучылі 9 мільёнаў расійскіх рублёў.

Зручная "сцежка здароўя"

Іна Ганчаровіч

Сёння ўсё больш беларусаў далучаецца да рэгулярных заняткаў фізкультурай і спортам на свежым паветры

Здабыць здароўе, бадзёрасць і душэўную раўнавагу многім дапамагаюць мінскія "сцежкі здароўя", якія сталі не толькі любімым месцам для пешых прагулак ці прабежак, але і паступова ператвараюцца ў спортпляцоўкі на адкрытым паветры, абсталяваныя спецыяльным інвентарам.

Першая "сцежка здароўя" з'явілася ў Мінску ў 1977-м, разам з адкрыццём парку 60-годдзя Кастрычніка ў Фрунзенскім раёне. Цяпер дарожкі па 500 метраў ёсць ужо ў дзіцячым парку імя М. Горкага, парку культуры і адпачынку імя Чалюскінцаў, парку імя 50-годдзя Вялікага Кастрычніка, парку імя Міхаіла Паўлава (на праспекце Газеты "Правда"). Цяпер будуюцца "сцежкі здароўя" ў лясарэзкавай паласе ўздоўж Камсамольскага возера: паўтара кіламетра плюс атлетычны гарадок па маршруце. У 2014-м, як паведаміў на аперацыйнай нарадзе ў мэрыі начальнік упраўлення фізічнай культуры, спорту і турызму Мінгарвыканкама Аляксей Пракаповіч, "сцежкі здароўя" з'явяцца ў кожным парку сталіцы.

Востраў шчасця Аўтандыла Квінчыя

З грузінскім бежанцам, цяпер грамадзянінам Рэспублікі Беларусь, гутарыць наш карэспандэнт

Яўген Дарэнскі

— Чаму, спадар Аўтандыл, вы абралі для эміграцыі Беларусь, а не Расію ці Украіну, да прыкладу, дзе грузінскія дыяспары даўно асіміляваныя?

— Справа ў тым, што я даўні прыхільнік, калі можна так выказацца, беларускага Прэзідэнта. Мне вельмі імпануе яго харызматычнасць, палітычнае крэда. Таму ў 2005 годзе я прыняў рашэнне пераехаць менавіта ў Беларусь, бо быў упэўнены, што гэта адзіны "востраў шчасця" на постсавецкай прасторы, дзе маёй сям'і будзе гарантаваны дабрабыт і бяспека, а мае палітычныя погляды адпавядаюць поглядам кіраўніка краіны.

— Ці апраўдаліся вашы надзеі?

— На ўсе сто працэнтаў! З першых жа крокаў "бежанскага жыцця" мая сям'я і я ні хвіліны не адчувалі сябе ізгоямі, няпрошанымі гасцямі. Як былы супрацоўнік таварыства "Веды" ў Грузіі, я звярнуўся па дапамогу ў Беларускае таварыства "Веды" да Канстанціна Вічача Украінца. Ён дапамог мне, даў неабходныя рэкамендацыі, без якіх я быў бы як карабель без лоцмана ў чужых тэрытарыяльных водах. У выніку мы атрымалі статус бежанцаў, а ў хуткім часе мелі і грамадзянства Рэспублікі Беларусь. Затым акадэмік Уладзімір

Радавы беларускай арміі Бадры Квінчыя

Аўтандыл Квінчыя

адказную работу. Мая старэйшая дачка скончыла факультэт журналістыкі БДУ, другая вучыцца ў БДУ на юрыдычным факультэце. Сын сур'ёзна займаецца спортам, ён дабіўся поспехаў у дзюдо і самба на рэс-публіканскім узроўні. Цяпер ён праходзіць тэрміновую службу ў радах беларускай арміі. Хачу падкрэсліць, што прайсці тэрміновую

службу — яго рашэнне. Бадры, так завуць сына, лічыць, што, калі атрымаў грамадзянства краіны, справа гонару аддаць канстытуцыйны, грамадзянскі абавязак. Цяпер ён служыць у Пячах, пад Барысавам. Напэўна, сёння Бадры — адзіны грузін у беларускай арміі.

— Пра што яшчэ марыце, жывучы ў Беларусі?

— Засталася, па сутнасці, толькі адна нязбытная пакуль мара: напярэдадні 230-годдзя Георгіеўскага трактата хочацца спадзявацца, што цяперашні прэм'ер-міністр Грузіі Бідзіна Іванішвілі пойдзе ў дзейнасць па слядах Іраклія Другога, падпіша новы Георгіеўскі трактат: дагавор аб дружбе і супрацоўніцтве з Расіяй і Беларуссю.

Вяртанне праз стагоддзі

У Магілёве страчаныя помнікі архітэктуры хочуць аднавіць у графіцы

Іна Ганчаровіч

Члены Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў архітэктуры і культуры распрацавалі праектную прапанову па добраўпарадкаванні гістарычнай часткі Магілёва: з дапамогай камянёў і фарбы на месцы раней існуючых будынкаў вылажыць іх абрысы і ўстанавіць мініяцюрныя макеты.

Расказваюць, што калі на пачатку XX стагоддзя вядомы беларускі гісторык і этнограф Іван Луцкевіч упершыню прыехаў у Магілёў і прайшоўся па вуліцах, то ад вялікай колькасці ўбачаных храмаў, касцёлаў, лютэранскіх кірх і синагог ён з захапленнем усклікнуў: “Гэта наша маленькая Прага”. Сёння, на жаль, большасць з іх можна ўбачыць толькі на старых паштоўках.

Старшыня Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў архітэктуры і культуры Антон Астаповіч разам з ка-

Халодная синагога існавала ў Магілёве з 1680 па 1917 год

Такім памятаюць старажылы Магілёва Багаюленскі сабор

легамі распрацавалі праектную прапанову па аднаўленні страчаных гістарычных аб’ектаў.

У праект уключаныя 11 аб’ектаў, якія па розных прычынах былі раней разбураныя, але некалі лічыліся сімваламі горада. “Многія жыхары Магілёва нават не ведаюць аб тым, што ў

іх родным горадзе былі Халодная синагога, страчаная ў 1917-м годзе, Багаюленскі сабор, касцёл святога Францыска і многія іншыя гістарычныя аб’екты. Раней яны былі гістарычнай і культурнай каштоўнасцю, а цяпер іх няма нават на карце,” — сказаў Антон Астаповіч на

публічным азнаямленні з прапанаванымі распрацоўкамі, якое адбылося ў Магілёўскім абласным краязнаўчым музеі імя Еўдакіма Раманава.

Аднаўляць страчаныя будынкі аўтары праекта прапаноўваюць з дапамогай камянёў і фарбаў, якія будуць на зямлі

паўтараць графічныя абрысы аб’ектаў. Плануецца, што побач з графічнымі аб’ектамі будуць устаноўлены інфармацыйныя табло і мініяцюрныя макеты. У цяперашні час дыск з праектнай прапановай перададзены галоўнаму архітэктару вобласці на разгляд.

РОДНЫЯ ЛЮДЗІ

Памятаюць, дзякуюць, цэняць...

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Збірог беларус ад вывазу ў Германію і некаторыя экспанаты, а на дзесяць вывезеных карцін Брумера і Фальтэра яму ўдалося ўзяць... распіскі ад нямецкага камандавання, якія зберагаюцца ў музейным архіве. Пасля вайны наш зямляк падрыхтаваў “Путеводитель по Кабардинской АССР”, напісаў шмат цікавых краязнаўчых артыкулаў і заметак, а музейную працу пакінуў па ўзросце ў 1952 годзе.

Такія факты пра зямляка вядомыя суайчыннікам у Нальчыку, Павел Сідарук даслаў і яго здымак. Тэкст артыкула з “Зари” можна знайсці ў інтэрнэце. А што ў Беларусі? Ці жывая родная вёска нальчыцкага захавальніка музейных скарбаў Сцяпана Саўчука? У інтэрнэце знаходзім: сапраўды, у Брэсцкім раёне ёсць вёска Шэбрын, пры рацэ Мухавец, у бок Кобрына ад Брэста. Вёска, дарэчы, хутка адзначыць 500-годдзе: першая пісьмовая згадка пра яе была ў 1518 годзе, у гістарычных крыніцах магчымыя і іншыя варыянты назвы: Шэбрын, Шебрын, Szebryn, Šebryn, Шчэбрын, Шцебрын, Schebrin, Shchebrin, Szczebryn, Shebrin, Shebryn. Яно і зразумела: зменьваліся ўлады — вымушаны былі “танцаваць” пад іх і назвы паселішча. Пададзены і геаграфічныя каардынаты вёскі: 52° 6’6.22”N, 23° 53’44.84”E. Ёсць і здымкі мясцовай Свята-Прачысценскай царквы, збудаванай у 1793-1798 гадах (пэўна, адразу ж пасля падаўлення вызваленчага паўстання пад кіраўніцтвам Тадэвуша Касцюшкі), якая цяпер адноўлена і дзейнічае. З Шэбрына родам і Мікалай Андрэевіч Мартысюк, які быў у вайну камандзірам партызанскага атрада імя

Павел Сідарук з зямлякамі пад час прэс-тура па Беларусі

Скарбы гэтага музея зберагліся дзякуючы Сцяпану Саўчуку

Фрунзе: у інтэрнэце ёсць яго мемуары. Так што калі “Сябрам” захочацца наведаць Бацькаўшчыну, то знайсці родную вёску зямляка Сцяпана Саўчука ім будзе лёгка і проста.

Ці ёсць яшчэ Саўчкі ў Шэбрыне? Мне пашанцавала: у аддзяленні паштовай сувязі вёскі Тэльмы (там і сельскі выканкам, а вёска Шэбрын — на тэрыторыі таго сельсавета) далі тэлефон Ва-

лянціны Фёдараўны і Мікалая Міхайлавіча Саўчукоў. “Казалі, была цікавая публікацыя ў газеце пра нашага родзіча, — ахвотна ўключыўся ў размову 83-гадовы гаспадар. — Прыемна, што пра такіх людзей памятаюць нашы землякі ў Кабардына-Балкары. Дзякуй ім за гэта!”

Мікалай Міхайлавіч доўгі час працаваў на Брэсцкім электрамеханічным заводзе, а бацька яго, Міхаіл Аляксеевіч, у вайну быў партызанам, меў узнагароды. А пасля вайны ўзначальваў мясцовыя калгасы “Перамога” і “Малая гвардыя”. “Мой дзядуля, Аляксей Пятровіч Саўчук, і быў родным братам Сцяпана Пятровіча Саўчука! — сцвярджае шэбрынскі жыхар. — Магіла майго дзеда ёсць на мясцовых могілках, яшчэ тата паставіў яму помнік, магілы родных мы даглядаем.”

Даведаўшыся пра лёс родзіча, Мікалай Міхайлавіч і хацеў бы пабываць на Каўказе, дзе прайшло жыццё дзеда Сцяпана, ды рашыцца ў далёкую вандроўку цяжкавата: узрост. То можа пройдучь шляхамі Сцяпана Саўчука ў Нальчыку маладзейшыя родзічы? У Брэсце жывуць дзве дачкі Мікалая Саўчука, адна з іх — па прозвішчы Лазаненка. Дзве ўнучкі і ўнук закончылі ўніверсітэты: таксама людзі сацыяльна актыўныя. І, падаецца мне, людзі з роду Саўчукоў па-ранейшаму не баяцца асвойваць новыя землі і краіны: адна ўнучка дзеда Мікалая, як ён казаў, пасля заканчэння факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта працуе ў Грэцыі. Што ж, адтуль ехаць у Нальчык нават бліжэй, чым з Брэста... Верыцца: працяг у нальчыцка-саўчукоўскай гісторыі будзе.

Новае жыццё храма

У Навагрудку маюць намер адрастаўраваць інтэр’ер Фарнага касцёла

Фарны касцёл у Навагрудку — адзін з самых старых каталіцкіх храмаў у Вялікім Княстве Літоўскім, ён неаднаразова перабудоўваўся, захоўваючы рысы розных часоў. Храм залажыў у 1396-м вялікі князь Вітаўт, у ім браў шлюб з апошняй жонкай Соф’яй Гальшанскай кароль Ягайла, быў хрышчаны Адам Міцкевіч. Там знаходзіцца цудатворны абраз Божай Маці Навагрудскай у каталіцкай версіі.

Цяперашні рэстаўрацыйны праект зацверджаны Міністэрствам культуры. Распрацавалі яго выпускніцы Беларускай акадэміі мастацтваў Ганна Радзюк і Наталля Скалковіч. Абедзве дызайнеркі раней скончылі мастацка-рэстаўрацыйнае вучылішча ў Міры і даўно займаюцца тэмай Навагрудскага касцёла.

У адпаведнасці з канцэпцыяй праекта акцэнт пры рэстаўрацыі будзе зроблены на тым, каб захаваць памяць пра разбураны ў савецкія гады касцёлы ды ўшанаваць памяць пра закатаваных гестапаўцамі ў 1943 годзе адзінаццаць манашак-назарацянак, прылічаных да ліку блажэнных. Новы выгляд набудзе іх грабніца, будзе надпіс на беларускай мове, а таксама надпіс з імёнамі манашак, схаваны за асобай канструкцыяй.

У адной з капліц плануецца паказаць знойдзеныя мясцовымі жыхарамі дошкі з часцінамі мошчаў святых: яны ўмураўваліся ў сцены храмаў, пазней разбураных. Там будуць аб’ёмныя вобразы страчаных культавых пабудоў, што стане магчымым дзякуючы спецыяльнай падсветцы.

ПАЛІТРА

Шлях да свайго стылю

Віцебскі мастак Мікалай Дундзін любіць эксперыментаваньне

На вернісаж мастака Мікалая Дундзіна прыйшло шмат прыхільнікаў яго творчасці

На выставе “Аўтограф на пяску”, што адкрылася ў Віцебскім мастацкім музеі, майстар прадставіў жывапісныя творы. Варта нагадаць, што нарадзіўся ён 27 кастрычніка 1950 года, і была гэта беларуская глыбінка: вёска Чорны Бор Чавускага раёна Магілёўшчыны. Ужо ў школьныя гады цягнула хлопца да малявання, ён вырашыў стаць мастаком і пачаў займацца жывапісам у школьнай ізабудовы ў таленавітага настаўніка Рыгора Фёдаравіча Самойлава. Той і развіў у вучні любоў да мастацтва, і ў 1968-м Мікалай пачаў навучанне на мастацка-графічным факультэце ў Віцебскім педінстытуце. Зрэшты, многім факультэт больш вядомы як “Віцебская школа”, якую заснаваў

Марк Шагал, а пазней узначалі і другі наш знакаміты суайчыннік — Казімір Малевіч.

У 73-м, скончыўшы навучанне, Мікалай Дундзін выйшаў у “самастойнае плаванне” па свеце фарбаў, формаў і вобразаў. Працаваў плённа: быў прыняты ў Саюз мастакоў Беларусі (1991), ладзіў выставы як на радзіме, так і ў замежжы: Расія, Германія, Італія, Польшча, Іспанія, Фінляндыя, Ізраіль. Творы яго ёсць у прыватных калекцыях у Францыі, Канадзе, Фінляндыі, ЗША, Ізраілі, Германіі, Латвіі, Чэхіі, Швейцарыі, Расіі. Ёсць яны і ў калекцыях музеяў Віцебска, Мінска, Нарвы, Зялёнай Гуры, у амбасадах Югаславіі ў Чэхіі (Прага), Беларусі ў Швейцарыі (Берн), у офісе Нацбанка

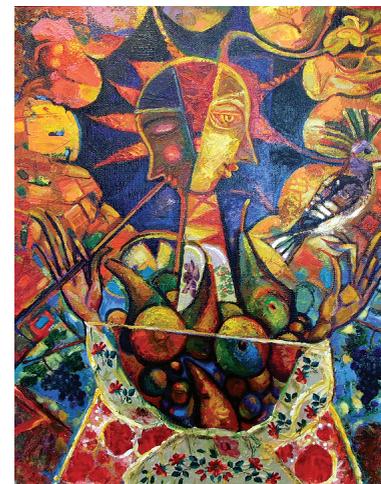
Беларусі ў Віцебску.

Для яго свет — вялікі, неабдымны, дзівосны, шматмерны, і таму працуе Мікалай Мікалаевіч як жывапісец, графік, скульптар і дызайнер-праекціроўшчык. Але, прызнаецца, перавагу аддае жывапісу, які і прадстаўлены на выставе. У экспазіцыю ўвайшлі творы майстра розных часоў, у іх можна знайсці рысы сімвалізму, футурызму, кубізму і сюррэалізму. Шлях да свайго стылю складаны, але адметнае слова майстру заўсёды ўдаецца сказаць. Пры тым, кажа ён, эксперымент, наватарства і заўсёдыны пошук — гэта асноўная спружына, якая выціскае рух мастака па дарозе творчасці.

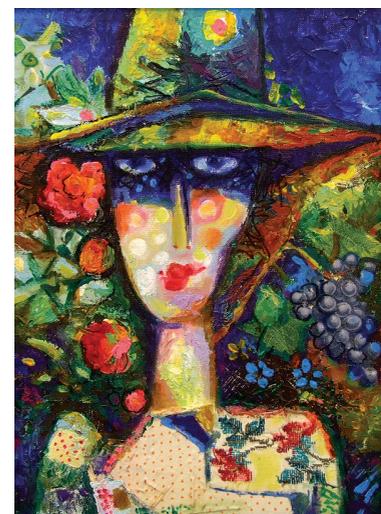
На выставе арыгінальнымі бачыліся мне пейзажы, нацюр-

морты майстра. Асабліва ўвага ў яго і да хрысціянскай тэмы з яе філасофіяй, пошукамі сэнсу быцця, гістарызмам: тое бачна ў так званым “Хрысціянскім цыкле”. Увогуле ж, прызнаўся Мікалай, ён заўжды працуе серыйна: мінімум дзве працы. Гэта дае яму магчымасць акрэсліць ідэю, выбраць неабходны матэрыял і, адпаведна, тэхніку выканання. Ды і ўвесь творчы шлях Мікалая Дундзіна найлепш бачны праз створаныя ім серыі, тэмы якіх розныя: ад усходняй міфалогіі да біблейскіх сюжэтаў, ад цыркавых і тэатральных матываў — да знакаў Задзяка.

Адкрыццё выставы прайшло ўрачыста, пачалося з удзячнасці мастака гасцям — за ўвагу да ягонай творчасці. Выступоўцы

“Сонейка”

“Лета”

адзначалі шматграннасць таленту Мікалая Дундзіна, яго працавітасць, жаданне рухацца да новага. Радаваліся за сябра ўдзельнікі творчай суполкі “Квадрат”, выступіў вядомы мясцовы літаратар і акцёр Віцебскага драмтэатра імя Якуба Коласа Пятро Ламан, даўні сябар Мікалая. Хвалявалася, кажучы бацьку цёплыя словы, яго дачка Наталля Дундзіна, былі з ім побач сябар і зямляк архітэктар Я. Кузняцоў, паэт і бард А. Іваноў. Суправаджаў вернісаж цікавы перформанс, з гучаннем розных інструментаў, арыгінальнай харэаграфіяй. Гэта была цікавая падзея ў мастацкім жыцці Віцебска.

Марыя Мініч,
мастацтвазнаўца

Фэст у Навасадах

Лявон Целеш

У кожнага з нас ёсць свой родны кут, дзе нарадзіўся і вырас, зямля, якая нас ускарміла, ёсць студня ці крыніца, вада з якой найсмачнейшая ў свеце. Для некаторых жыхароў Дзяржыншчыны такім родным кутком з’яўляецца вёска Навасады, што размясцілася ў зеляніне садоў і магутных дрэў на паўднёвых схілах Мінскага ўзвышша.

Упершыню Навасады узгадваюцца на пачатку XVII стагоддзя, але археолагі сцвярджаюць, што вёска з’явілася яшчэ ў часы Кіеўскай Русі. Больш за тое, гісторык Мікола Ермаловіч у адной са сваіх кніг згадвае Навасады як адно са значных паселішчаў вельмі далёкага мінулага.

У адзін з летніх сонечных дзён адбылося свята гэтай вёскі. Да пачатку ўрачыстасцяў айцом Паўлам, святаром Дзяржын-

Землякі каля дуба-велікана

кай Свята-Пакроўскай царквы быў асвечаны крыж, усталяваны ў цэнтры вёскі. Прызнаюся, я ўпершыню наведваў Навасады. Там прыемна ўразілі чысціня, мноства кветак на падвор’ях, гасціннасць вяскоўцаў. На адной з вуліц расце дуб-волат, які, маг-

чыма, “памятае” часы Францыска Скарыны. Дакрануцца да яго шурпатай кары, сфатаграфаванне з патрыярхам жадалі многія.

Свята сабрала каля 300 гасцей і жыхароў вёскі, і ладзілася ў маляўнічым кутку Навасадаў пад ліпамі. Побач з імпразаванай сцэнічнай пляцоўкай працавала кніжная выстава “Літаратурная Дзяржыншчына”. Сярод кніг былі творы паэта, празаіка, драматурга, мастака Каруся Каганца (псеўданім Казіміра-Рафаіла Карлавіча Кастравіцкага), які доўгі час жыў паблізу Навасадаў і часта наведваў вёску, дакладней, сваякоў яго жонкі Ганны Пракаповіч. Карусь Каганец родзіч французскага паэта Гіёма Апалінара (яго маці родам з-пад Навагрудка). Каганец напісаў легенду пра Навасадскае замчышча і мясцовую княжну.

Вядучая праграмы расказала пра гісторыю вёскі, яе жыхароў.

У гісторыі Навасадаў шмат яркіх старонак

Затым выступілі госці. Дзяржынскія паэты Уладзімір Шымановіч, Павел Шкель, Людміла Круглік і Рэгіна Рэўтовіч чыталі вершы. Рэгіна Рэўтовіч, у прыватнасці, напісала твор пад назвай “Фэст у Навасадах”. Добра папрацаваў на свята дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі Уладзіслаў Цыдзік. Жыхарам вёскі Леанідзе і Вітольду Шышкаўцам ён пад смех і моц-

ныя апладысментаў ўручыў жывы падарунак — парсючка, а курачак у кошыку з яго рук атрымала жыхарка вёскі Тамара Мялюк. Жарты, вясёлы настрой не пакідалі прысутных усё свята.

Адметны сцэнарый свята склалі ўраджэнцы вёскі Навасады Алена Стэльмах, галоўны рэдактар райгазеты “Узвышша”, а таксама выдавец Анатоль Гармаза. І фэст удаўся на славу!